

της Ἑλλάδος πάντες, πολλοὶ δὲ τῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἐνθου-
μοῦνται μετ' εὐγνωμοσύνης τὸν διδάσκοντα αὐτοὺς Σαρτώρη,
διότι τὸ Βασιλικὸν Φαρμακεῖον, διευθυνομένον ὑπὸ τοῦ
ἀρχιφαρμακοποιοῦ κ. Λάνδερρε, ὑπῆρχε καὶ ἀνώτατον ἐκ-
παιδευτικὸν κατὰ τὸν ἑκτετακτὸν διὰ τὴν πρακτικὴν ἐκμάθησιν τῆς
φαρμακοποιίας. Ὁ Σαρτώρης συνειργάσθη ἐπιμελῶς καὶ εἰς
τὴν σύνταξιν τῆς πρώτης «Ἑλληνικῆς Φαρμακοποιίας»,
συγγραμματος ἀφελιμωτάτου καὶ εἰς χρῆσιν μέχρι τῆς σή-
μερον. Ἀλλὰ ὁ Σαρτώρης δὲν ἦτο μόνον φαρμακοποιὸς
ἐπιστήμη, ἦτο ἐν γένει ἀνὴρ πολυμαθὴς, ἰδίως δὲ φυτο-
λόγος ἀριστος καὶ πολλὰ τῷ χρεώσεται ἡ βοτανικὴ ὅσον
ἀφορᾷ τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς Κλωρίδος. Ἀκάματος
καὶ ἀγαπῶν τὴν βοτανικὴν μέχρι πάθους, ὁ Σαρτώρης,
ἀμέσως ἅμα ἐφάσθη εἰς Ἑλλάδα καὶ καθύσων ἡ ὑπηρεσία
τοῦ ἐπίτροπου, ἤρχισε ποιῶν βοτανικὰς ἐκδρομὰς ἐν Ἀργο-
λίδι, καὶ συχνάκις δὲ καὶ πολυήμερους εἰς τὰ ὄρη τῆς Πε-
λοποννήσου, εἰς τὴν Ἀττικὴν, Εὐβοίαν κτλ. Τῷ 1834 συν-
νέθευσε τοὺς διασημοὺς ἐκ Βερολίνου φυσιοδίφας Link καὶ
Leop. von Buch εἰς τὴν Παρνασσίδα καὶ Ἀττικὴν ἀπὸ δὲ
τοῦ 1840 εἰς τὴν καλὴν τύχην τὴν συνοδουμένην συχνὰ τοὺς
βασιλεῖς Ὀθωνα καὶ Ἀμαλίας εἰς τὰς εἰς διαφόρους ἐπαρ-
χίας τοῦ Κράτους περιόδους αὐτῶν. Οὕτως ἤδυνάτο νὰ ἐπι-
σκεφθῇ πολλὰ μέρη μεμακρυσμένα καὶ ἄλλως ἀπρόσιτα,
καὶ νὰ συλλέξῃ σπάνια καὶ πολλὰκις ἐν τῇ ἐπιστάμῃ ἀγνώ-
στα ἔτι εἶδη φυτῶν. Ἀνταποκρινόμενος κατ' ἀρχὰς μετὰ
τῶν διδασκάλων αὐτοῦ, τῶν ἐν Μονάχῳ διασημῶν καθη-
γητῶν τῆς βοτανικῆς Martius καὶ Zuccarini, ἔγεινεν ὁ
Σαρτώρης μετὰ ταῦτα (ἀπὸ τοῦ 1844) τακτικὸς ἀνταπο-
κριτὴς τοῦ κ. Boissier, τοῦ ἰδίου περὶ τὰ φυτὰ τῆς Ἑλλά-
δος καὶ Ἀνατολῆς ἐνασχολουμένου καὶ τοῦ ἀρίστα πάντων
μεταξὺ τῶν σημερινῶν γνωρίζοντος αὐτὰ βοτανικοῦ. Ἀνα-
γνωρίσας τὸν μέγαν ζήλον τοῦ Σαρτώρη καὶ τὰς σπουδαίας
ἀς παρέσχεν αὐτῷ συμβολὰς διὰ τὸ γιγαντιαῖον τοῦ σύγ-
γραμμα «Flora Orientalis» ὁ Boissier ἀφιέρωσεν ἰδίαν πα-
ράγραφον εἰς αὐτὸν ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τοῦ βιβλίου συγγραμ-
ματος.¹

Ἀπὸ τοῦ 1844 ἐγένωρικα τὸν Σαρτώρη, ὅστις μέχρι τοῦ
1862 ἦτο ἀχώριστος συνεργάτης μου εἰς τὰς βοτανικὰς με-
λέτας, πιστὸς δὲ σύντροφος εἰς ἀπείρους ἐν Ἀττικῇ ἐκδρο-
μὰς. Ὅσα εἶδη φυτῶν ἀνεγνωρίσαμεν ὡς ἔτι ἀγνώστα ἐν
τῇ ἐπιστάμῃ, περιεγράψαμεν ἀπὸ κοῖνου, καὶ αἱ περιγραφαὶ
κατεχωρίσθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς
συγγραμματα τοῦ Boissier.² Τὰ φυτὰ διαφόρων Κυκλάδων
νήσων, ὡς τῆς Ἀνδρου, Τήνου, Μυκόνου καὶ Θήρας, ἔγει-
ναν γινώσται σχεδὸν μόνον διὰ τῶν βοτανικῶν ἐρευνῶν, ἃς
ἐποίησεν ὁ Σαρτώρης, ἐπισκεπτόμενος καὶ διαμείνων κατὰ
καιροὺς ἐν αὐταῖς.

Ἐν Μονάχῳ ὁ Σαρτώρης, μὴ δυνάμενος νὰ μένῃ ἄεργος
καὶ ἐν τῇ προσδυτικῇ ἡλικίᾳ, κατεγίνετο εἰς σύνταξιν με-
γάλου λεξικοῦ τῶν κοινῶν ὀνομασιῶν τῶν φυτῶν τῆς Ἀμε-
ρικῆς, ἔργον ἀφελιμωτάτου, ὅπερ δυστυχῶς, εἰ καὶ σχεδὸν
ἔτοιμον πρὸς δημοσίευσιν, δὲν ἠδυνήθη νὰ τελεσθῇ.

Τὸ ὄνομα τοῦ Σαρτώρη ἐδόθη πρὸς τιμὴν τοῦ εἰς νέον
γένος φυτῶν ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Ψυχάνθων (Sartoria
Boiss. et Heldr.), εὐρεθὲν ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὸ ὄρος Ταύρου τῷ
1845. Ἐκτὸς τούτου πολλὰ εἶδη φυτῶν τῆς ἑλληνικῆς Κλω-
ρίδος φέρουσι τ' ὄνομα τοῦ.

Ὁ Σαρτώρης ἦτο ἀγαθὸς ὅψ' ὅλας τὰς ἐποφείας, εὐφυέ-
στατος καὶ εὐθυμώτατος τὸν χαρακτῆρα, καὶ λίαν εὐαίσθη-
τος καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ μάλα φιλόπολος. Ἰππερηγάπα
τὴν Ἑλλάδα³, καὶ τὴν ἐνθουσιάζοντες πάντοτε ἐν Βαυαρίᾳ καὶ
ὀνειρεύετο τὴν ποτὲ ἐπάνοδον εἰς αὐτήν, διότι τὴν ἐν Μο-
νάχῳ διαμονὴν τοῦ ὡς ἐξορίαν σχεδὸν ἔθεωρε, ἀφοῦ εἶχε
διανύσει 30 ὁλόκληρα ἔτη εὐτυχῶς ἐν Ἑλλάδι.

¹ Ἐν Ἀθήναις, τῇ 14/26 Σεπτεμβρίου 1880.

Θ. ΔΕ ΧΕΛΔΡΑΪΧ.

1) Ἑλληνικὴ Φαρμακοποιία. Κατὰ βασιλικὴν διαταγὴν συνταχθεῖσα παρὰ
Ἰω. Βούρου, Ε. Λάνδερρε καὶ Ἰωσήφ Σαρτωρίου. Ἐν Ἀθήναις. 1837 (Βασ.
τυπογραφίον). Τῇ 1868 ἐκδόθη δευτέρα ἐκδοσις, τύποις Ἀντωνιάδου.

2) Boissier, Flora Orientalis, vol. I, σελ. XIV ὑπὸ «Matériaux utilisés pour
la Flore d'Orient. Grèce».

3) Ἰδίως εἰς Boissier, Diagnoses plantarum Orientalium novarum etc. Series
II, Fasc. 1-6. 1854-1859.

4) Εἰς ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς ἐμὴ τῆς 7 Ἰανουαρίου 1880 ἔγραψέ τις ἑλληνι-
στὶ «Εἰς τὴν πολλὰ καὶ χρόνους πολλοὺς Ζῆφον ἢ Ἑλλάδα! Ἀλλὰ τοὺς Τούρ-
κους—ὡς τοὺς πᾶσι δὲ διὰβολοὺς».

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΞ ΕΛΛΑΔΟΣ

[18 Σεπτεμβρίου (Πέμπτη) 1880]

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς ἀφικνοῦνται εἰς Ἀθήνας αἱ ΑΑ.
ΜΜ. ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα. — Τὸ ὑπουργεῖον τῶν
ναυτικῶν διὰ τῶν ἀρμολογῶν ἀρχῶν ἀνεκάλεσεν ἅπαντας
τοὺς ἐν ἀπεριόριστῳ ἀδείᾳ διατελοῦντας ναύτας. — Ἐσχη-
ματίσθη καὶ τὸ δέκατον ὄργανον τῆς ἑξῆς αὐτοῦ ὠρί-
στη ἢ Χαλκίδας. — Ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν στρατιωτικῶν
ἤρξατο ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν ἐργασία ἀφορῶσα τὴν πρόσ-
κλησιν τῶν ἐφεδρῶν τοῦ στρατοῦ. Πρὸς τοῦτο συντάσσουσι
καταλόγους, περιλαμβάνοντας πάντας τοὺς ὑπηρετήσαν-
τας ἀπὸ τοῦ 1867 καὶ ἐντεῦθεν, συμπεριλαμβανομένων καὶ
τῶν ὑπαξιωματικῶν, ἐκτὸς τῶν ὑπερδάντων τὰ τεσσαρακο-
στὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν. Ἡ ἐργασία αὕτη μετὰ δραστη-
ριότητος προβαίνει οὐρανοῦ καὶ ἐνδοῦ ὁλίγων ἡμερῶν. —
Ἡ κυβερνήσις ἐκτὸς τῶν παραγγελλομένων 40,000 χιμερι-
νῶν στρατιωτικῶν ἐνδυσμασίων παρήγγειλε τηλεγραφικῶς
καὶ ἄλλας 20,000 τοιαύτας. — Πληροφωροῦμεθα, λέγει ἡ
«Ὠρα», ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβερνήσις διεμαρτυρήθη πρὸς τὰς
μεγάλας Δυνάμεις κατὰ τῆς κατὰ τῶν ταιρικῶν ἀρχῶν
Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας ἐνεργουμένης ἐπὶ δημοκρασίας πω-
λήσεως κτημάτων τοῦ Κράτους, ἐν οἷς καὶ κτήματα μὴ ἐπι-
δεκτικὰ ἰδιωτικῆς κτήσεως. Ἡ διαμαρτυρήσις αὕτη ἀφορ-
εῖς τὰ κτήματα τὰ κείμενα ἐν ταῖς παρὰ τῆς συνοδῆς τοῦ
Βερολίνου τῇ Ἑλλάδι ἐπιδιοικασθεῖσαι χώραις, καὶ ἐπειδὴ
τὸ ζήτημα τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἐν ταῖς ἐν λόγω χώ-
ραις πρόκειται νὰ ρυθμισθῇ διὰ συμβάσεως μετὰ τὴν ὑπὸ
τῆς Ἑλλάδος καταλήψιν αὐτῶν, ἡ κυβερνήσις ἐδήλωσεν, ὅτι
θεωρεῖ ἀκίρους τὰς ἐνεργουμένας ἀγοροπωλησίας τοιούτων
κτημάτων. — Ἐξεδόθη Β. διάταγμα, δυνάμει τοῦ ὁποῖου
γίνονται δεκτοὶ μετὰ τὸν βαθμὸν ὅψ' ὃν ὑπηρετήσαν οἱ ἐξελ-
γόμενοι νὰ καταταγῶσιν εἰς τὸν στρατὸν πρῶτον ὑπαξιωματι-
κοί. — Ὁ περιώνυμος κατασκευαστὴς τηλεβόλων Κρόυπ ἀπέ-
στειλεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς πλήρη συλλογὴν
τῶν ἐκ τῶν κατασκευαστῶν αὐτοῦ δημοσιευθέντων ἔργων,
καὶ ὑπὲρ τὰς διακοσίας εἰκόνας φωτογραφικὰς τῶν διαφό-
ρων τηλεβόλων τοῦ. Πλὴν δὲ τούτων ἀπέστειλε δῶρον πρὸς
τὴν Βουλὴν καὶ δαῖγμά τι τῶν τηλεβόλων τοῦ, ὅπερ θέλει
τεθῇ ἐν καταλλήλῳ μέρει τοῦ Βουλευτηρίου. — Ἡ Ῥωμ. ἀ-
πεσταλὴρσιν καὶ κατετέθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βου-
λῆς, παρὰ τῶν διαφόρων ὑπουργείων τῆς Ἱταλίας δωρη-
θέντα, δημοσιεύματα αὐτῶν, ἀναφερόμενα εἰς τοὺς διαφο-
ρους κλάδους τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὴν στατιστι-
κὴν. Εἰς ταῦτα προσετέθησαν καὶ τεύχη συμπληροῦντα
προηγούμενας ἀποστολὰς. Εἰσὶ δὲ ἐν ὧν διακόσια πεντή-
κοντα τεύχη, ὧν πολλὰ πλήρη πινάκων. — Ἀγγλικὸν ἀ-
νιμολογικὸν κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ κομίσαν εἰς παραλαβὴν
τῆς Κυβερνήσεως 1200 τόνοις γαιανθράκων. — Εξομίσθησαν
χρῆς 260 ἑκατομμυρίων τοῦ στρατοῦ ἐκ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀγορασθέντων.
— Κατὰ τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα ἀπέβλεψεν ἐν Κορινθίᾳ
ὁ Χρῆστος Σ. Ἀντωνόπουλος, ἀνὴρ χρηστός καὶ φιλόπατρις,
διατελέσας ἀνώτερος λειτουργὸς τῆς Θείμους καὶ βουλευ-
τῆς, τῶς δὲ σύμβουλος παρὰ τῇ Ἑθνικῇ Τραπεζῇ. Εἶχε
σύζυγον τὴν πρωτότοκον θυγατέρα τοῦ κλεινοῦ ἥρωος Μάρ-
κου Βότσαρη. — Ἐξαίρετον τιμὴς ἔτυχεν ἡ Ἑλλάς καὶ
ἐν τῇ διεθνεί συνόδῳ τῶν ὀφθαλμολόγων, τῇ συγκροτη-
θείσῃ ἐσχάτως ἐν Μεδιολάνοις. Εἰς τῶν προεδρευσάντων
τῆς συνόδου ἦν ὁ κ. Ἀνδρ. Ἀναγνωστάκης, καθηγητὴς
τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου. — Ἡ ἀτμοπλοικὴ ἐταιρία
τοῦ κ. Π. Γουδῆ, θέλουσα νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἀκτοπλοίας
τῆς παρήγγειλεν ἐν Ἀγγλίᾳ τρίτον ἀτμόπλοιν, ὅπερ θέλει
ἐκτελεῖ τοὺς πλόας τῆς Ἑπτανήσου, τῆς Ἀκαρνανίας καὶ
τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μέχρι Λοῦτρακίου. — Ἡ ἐταιρία
τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ σιδηροδρόμου κατασκευάζει
ἐν Φαλήρῳ νέον μέγα ξενοδοχεῖον. — Ἡ ἐν Φαλήρῳ ἀτμο-
μηχανὴ τοῦ κ. Ν. Δαμασκηνοῦ ἐπισκευασθεῖσα ἐν τῷ κατα-
στήματι τοῦ κ. Γ. Βασιλειάδου ἐνεργεῖ ἤδη καλῶς διοχε-
τεύουσα εἰς τὰς δεξιὰς τῶν λουτρῶν κανονικῶς τὸ θα-
λάσσιον ὕδωρ. — Τὸ πρόπλασμα τοῦ φεμινίστου Βαρδάκη,
τὸ κολοσσάιον τοῦτο νεώτερον ἔργον τοῦ κ. Ἀρσῆ, ἐχύθη
ἤδη ἐκ γύφου καὶ εἶνε ἐκτεθειμένον εἰς τὸ ἐργομυσεῖόν του.
— Τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον,
δι' ἧς καλοῦνται τὰ στρατολογικὰ γραφεῖα νὰ προσώδων
ἀπὸ τοῦδε μετὰ πάσης σπουδῆς εἰς τὴν σύνταξιν διαταγῶν
πορείας διὰ τὴν ἐν τῷ στρατῷ κατὰ τῶν τῶν ὑπηρετησάν-
των ἐπὶ τρίμηνον ἢ πλείοτερον χρόνον, ἀνηκόντων δὲ εἰς
τὴν ἐφεδρείαν τοῦ ἐνεργοῦ στρατοῦ.